

Henn Latt jõudis omal ajal Pätsi hauale üpris lähedale

Kristi Ehrlich

28. veebruar 2018, 0:25

24. veebruar, aasta 1938. President Konstantin Päts peab vabariigi aastapäeval kõnet. Mõned aastad hiljem kadusid nii omariiklus kui ka riigijuht.

FOTO: Estonica.org

Vabariigi aastapäeval kõneles Haljala rahvamajas omaaegne Triigi ja Simuna kolhoosi varustaja Henn Latt, kes on Venemaa avarustes president Konstantin Pätsi järgi ajanud ja selle põhjal kolmkümmend aastat veebilehte koostanud.

Eesti vabariigi esimese presidendi Konstantin Pätsi hauaplatsi otsimiseks sai Henn Latt innustust laulva revolutsiooni ajal lauluväljaku kaare alt kuulnud Trivimi Velliste kõnest, kus Velliste hõikas: “Kus on meie riigijuhid? Me tahame neile lilli viia!”

“Sellel momendil olid kõik nagu üks mees valmis minema väravatest välja ja otsima,” meenutas Latt, kelle jaoks ei jäänud emotsioonidest kantud mõte vaid mõtteks. Ta pani 1988. aastal oma Moskvitšile hääled sisse ja sõitis rahvadiplomaadina Venemaale. Tegelikult oleks võinud igaüks minna, sest Nõukogude Liidu elanikele olid liidu piires kõik teed valla ja “Eesti nõukogude entsüklopeediast” teada, et kunagine riigipea on maetud Kalinini, praeguse nimega Tveri oblastisse.

Latt ütleb, et tema arusaamist mööda kahtlesid tegelikult paljud selle info õigsuses, kardeti, et Päts on sängitatud mulda kuhugi Siberi sügavustesse.

Psühhoneuroloogiahaiglas surnud inimesed maeti ka mitmekesi ühte hauda, kui neid juhtus mitu surema. Kui jätkus lina, mässiti see ümber. Kui polnud, läks niisama mulda.

Tveris juhitud ajaleheloo, mis kõneles ühele riigitegelasele pandud mälestuskivist Tveri linna surnuaial, lootuses, et ehk on tegu Konstantin Pätsiga. Nii lihtsalt jälgede ajamine siiski ei läinud. Sealsamas linna külje all oli väike küla Buraševo, kus asus Tvinovi-nimeline psühhoneuroloogiahaigla, mis oli Pätsile kui sundkinnipeetavale vanglaks kuni surmani.

Henn Latt, Pätsi-uurija.
FOTO: Marianne Loorents

Lati sõnul hakkasid ühel hetkel asjad justkui iseenesest paika loksuma: fotoateljéest number 4 leiti fotograaf, kelle sõbral oli videokaamera, millega otsingud jäädvustati videolindile; kohalikust ekskursioonibüroost anti neile kaasa giid, kes oli teadusuuringute instituudis osakonna juhataja ning tegi tähtsaid ekskursioone Tverist Moskvasse.

Kui psühhoneuroloogiahaigla peaarsti jutule jõuti, saadi juba natukese aja pärast endise riigijuhi toimik kätte. Andmed matmispaiga kohta siiski puudusid.

Viimaks leiti Konstantin Pätsi palatiarst, kel oli selleks ajaks vanust juba 82 või 83 eluaastat. Tema juhatas Pätsi jälgi ajanud Lati vanasse mahajäetud ja kinnikasvanud surnuaeda, kus puudusid hauatähised. Arst meenutas, et riigipea sängitati mäenõlvale, kust avanes vaade Tveri linnale.

“Psühhoneuroloogiahaiglas surnud inimesed maeti ka mitmekesi ühte hauda, kui neid juhtus mitu surema. Kui jätkus lina, mässiti see ümber. Kui polnud, läks niisama mulda,” edastas Latt arstilt kuuldut.

Toona saadi küll teada piirkond, kus Pätsi viimne puhkepaik võiks asuda, kuid selle avastamiseni ei jõutud, Latt naasis Tallinnasse ning andis Venemaal tehtud video üle presidendi pojapoegade Matti Pätsile. Peagi sõitis pojapoeg koos Eesti Muinsuskaitse Seltsi esindajatega Buraševosse ja 1990. aastal kaevati üles säilmed ning tehti geneetiliselt kindlaks, et leitud säilmete näol on tegu Konstantin Pätsiga.

“Palatiarsti räägitu läks kokku sellega, mis hauast leiti,” märkis Latt, kes aastal 2010 külastas uuesti Buraševot. 30 aastat tehtud koduleht on tal nüüdseks valmis.